

процесу націогенезису та державотворення, який, на тлі посилення дезінтеграційних процесів у всьому світі та ЄС, рано чи пізно призведе до суверенізації Шотландії.

МАМОНТОВА ЕЛЛА ВІКТОРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри політичних теорій, доктор політичних наук, професор

ГРОМАДСЬКА ЕКСПЕРТИЗА – МЕХАНІЗМ ДЕМОКРАТІЇ УЧАСТІ

Тисячолітній досвід політичного розвитку суспільства, який неодноразово звертався до потенціалу демократичних механізмів управління, доводить, що головна суперечність демократії полягає в неможливості практичного втілення в життя її ключової ідеї – повновладдя народу. Жодна з класичних концепцій демократії не змогла подолати вади політичної практики представницької демократії, коли воля народу проявляється не повною мірою і прямо, безпосередньо, а делегується представникам, котрі в процесі прийняття політичних рішень виражають цю волю самостійно і під власну відповідальність.

Така концептуальна обмеженість ліберальної, плюралістичної, корпоративної та інших моделей демократії спричинила пошуки нових можливостей реалізації народовладдя. Однією з них є концепція демократії участі або партисипативної демократії (від франц. *participer* – брати участь). Якщо ліберальна демократія обмежується формально-правовим забезпеченням рівності і свободи, то партисипативна демократія спрямована на досягнення дієвої свободи й рівності через забезпечення реальної участі якомога ширших верств населення у здійсненні влади.

Сьогодні під демократією участі розуміють такий вид демократії, який передбачає безпосередню участь членів територіальної громади в управлінні громадою (або: громадян – в управлінні державою), тобто у процесах підготовки, ухвалення управлінських рішень та контролю їх реалізації [1, с. 4]. Така безпосередня участь громадян у політико-управлінському процесі визначається як громадська участь і є фундаментом партисипативної демократії. Громадська участь є безперервним процесом взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами публічної влади, відповідальними за підготовку, прийняття та виконання рішень.

Для того, щоб громадська участь мала конструктивний характер, її організація повинна відповідати цілої низці вимог, серед яких наведемо

наявність конкретної мети; її реалістичність; альтернативність шляхів її досягнення; зворотній зв'язок; активна участь громадськості на стадії підготовки управлінського рішення; залучення максимальної кількості учасників до обговорення та прийняття відповідного управлінського рішення; відкритість та прозорість у роботі органів публічної влади; відкритість та контрольованість процесу громадської участі; методична допомога влади у процесі громадської взаємодії [2].

Усі ці положення реалізуються у різноманітних формах та механізмах партисипативної демократії, до яких відносять референдуми, громадські ініціативи щодо рішень органів місцевої влади, збори громадян за місцем проживання, громадські слухання, громадські ради, консультації з громадськістю, органи самоорганізації населення тощо.

Однією з перспективних форм громадської участі на сьогодні вважається громадська експертиза. Свою дієвість вона підтверджує на прикладі співпраці громадськості з органами виконавчої влади.

Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади — складова механізму демократичного управління державою, який передбачає проведення інститутами громадянського суспільства оцінки діяльності органів виконавчої влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування органами виконавчої влади у своїй роботі. Нормативно-правові засади здійснення громадської експертизи містяться у Постанові Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» та внутрішньовідомчих розпорядчих документах: наказах, дорученнях, розпорядженнях тощо.

Із запитом на проведення громадської експертизи в органах виконавчої влади можуть звернутись громадські організації, професійні спілки, творчі спілки, організації роботодавців, благодійні організації, релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації, інші невідповідні товариства і установи, легалізовані відповідно до законодавства (тобто інститути громадянського суспільства). Крім того, можливість замовити громадську експертизу мають громадські ради при відповідних органах виконавчої влади.

Орган виконавчої влади після надходження письмового запиту щодо проведення громадської експертизи видає у тижневий строк наказ (розпорядження) про проведення такої експертизи. День надходження письмового запиту є датою початку проведення громадської експертизи.

Орган виконавчої влади подає інституту громадянського суспільства необхідні матеріали або завірені в установленому порядку їх копії з урахуванням вимог та строку, визначених Законом України «Про інформацію» (див. також Закон України «Про доступ до публічної інформації»).

Посадові особи органу виконавчої влади не повинні перешкоджати проведенню громадської експертизи та втручатись у діяльність інституту громадянського суспільства, зокрема пов'язану з проведенням громадської експертизи.

За результатами розгляду експертних пропозицій орган виконавчої влади розробляє і затверджує наказом (розпорядженням) заходи, спрямовані на їх реалізацію. Пропозиції, надані інститутом громадянського суспільства за результатами проведеної громадської експертизи, враховуються органом виконавчої влади під час підготовки програм соціально-економічного розвитку, державних цільових та регіональних програм, формування бюджетів відповідного рівня, вирішення питань поточної діяльності.

Заходи, спрямовані на реалізацію експертних пропозицій, повинні бути конкретизованими, містити відповідальних виконавців та строки виконання.

Орган виконавчої влади у десятиденний строк подає інституту громадянського суспільства, що проводив громадську експертизу, письмову відповідь про результати розгляду експертних пропозицій та заходи, спрямовані на їх реалізацію. Одночасно розміщується відповідна інформація у засобах масової інформації та на власному офіційному веб-сайті.

Секретаріат Кабінету Міністрів України супроводжує Реєстр громадських експертиз діяльності органів виконавчої влади на урядовому веб-сайті «Громадянське суспільство і влада».

Гарантіями ефективності громадської експертизи є обов'язок органу виконавчої влади сприяти її проведенню та обов'язковість врахування органами виконавчої влади висновків громадських експертиз.

Як бачимо на прикладі громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, сьогодні в Україні існують всі підстави нормативно-правового та організаційного характеру для дієвого та ефективного функціонування демократії участі. Втім, варто пам'ятати, що її фундамент — це розвинене громадянське суспільство. Без нього усі прописані у законодавстві процедури громадської участі залишаються інструкціями, а не керівництвом до дії. Тільки за умови активного залучення громадян до процесу вироблення політики через використання комунікативного потенціалу усіх форм партисипативної демократії, системні перетворення, що сьогодні переживають українське суспільство та держава, стануть незворотними.

Список використаної літератури:

1. Абрам'юк І. Демократія участі: механізми громадської участі на місцевому, регіональному та національному рівнях / І. Абрам'юк. — К., 2014. — 50 с.
2. Афонін Е. А., Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики / Е. А. Афонін, Л. В. Гонюкова, Р. В. Войтович. — К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. — 160 с.